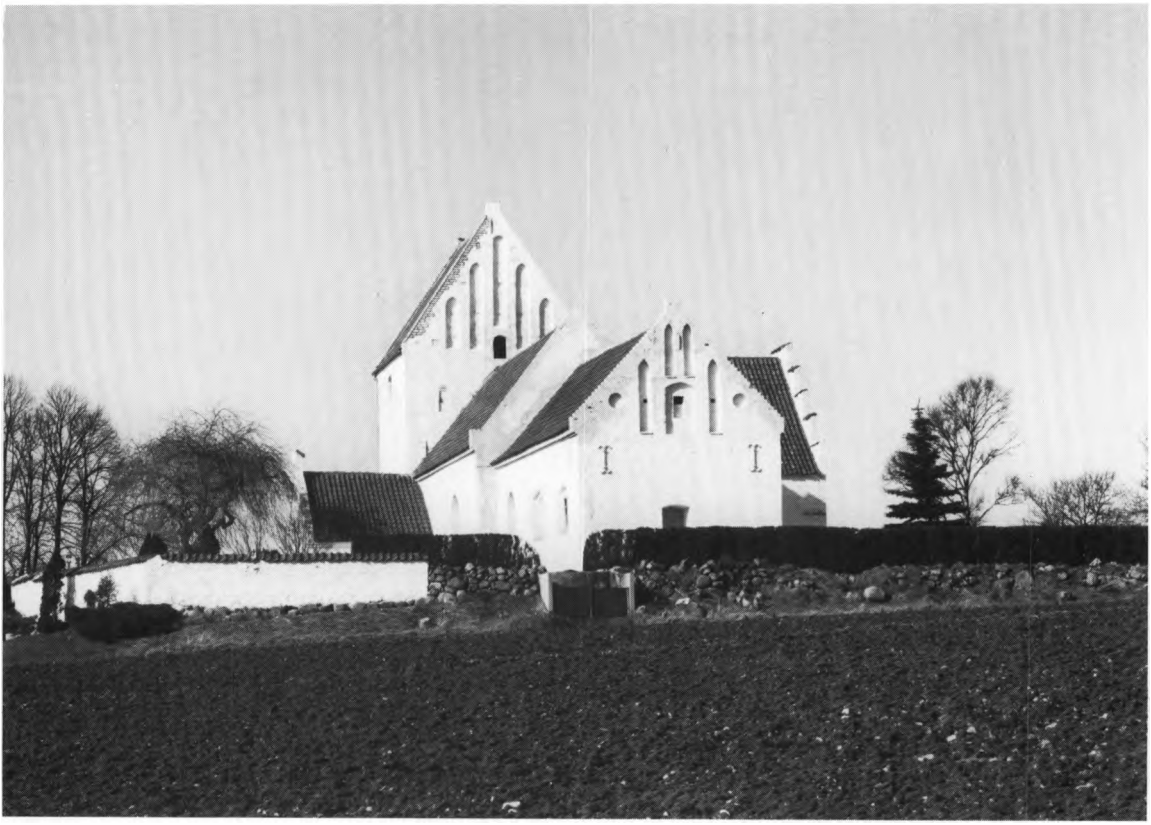

Fig. 1. Ydre, set fra øst. HJ fot. 1984. - *Exterior seen from the east.*

ØRSLEV KIRKE

LØVE HERRED

Kirken er i Roskildebispens jordebog ansat til seks øre.[1] 1567 havde sognet 26 tiendeydere.[2] Tilknytningen til ejerne af Kragerupgård, som i rigt mål fremgår af inventar og gravminder, er tidligst dokumenteret 1580, da Eggert Ulfeldt og hustru Elisabeth Galle skænkede alabasttavlen (s. 1056). l.juni 1627 fik kansler Christian Friis til Kragerup skøde på patronatsretten,[3] og denne forblev hos ejeren af Kragerup indtil l.jan. 1951, da kirken overgik til selveje; dog var kaldsretten overdraget kongen ved skøde af 30. april 1801.[4]

Møntfund. Ved harpning af jord i skibets gulv 1964 fremkom 10 mønter, heraf 6 danske fra Christoffer II til Frederik VI, 1 norsk fra Frederik III, 2 mecklenborgske hulpenninge (fra 1400'rnes midte) og 1 nürnbergsk regnepenning af Flans Krauwinckel med portræt af Henrik III af Frankrig (1574-89).[5]

Kirken ligger østligt i landsbyen på en lille banke, hvorfra der er frit udsyn - i klart vejr helt til Slagelse med spiret af S. Mikkel i syd. Kirkegården har bevaret gamle grænser undtagen mod nord, hvor der er sket to udvidelser: Først en generel forøgning af arealet, muligvis gennemført o. 1917,[6] og 1974 en mere speciel udvidelse i nordvest af familiegravstedet tilhørende Dinesen-slægten på Kragerupgård.

Kirkegårdens hegn og indgange. Sydøsthjørnet

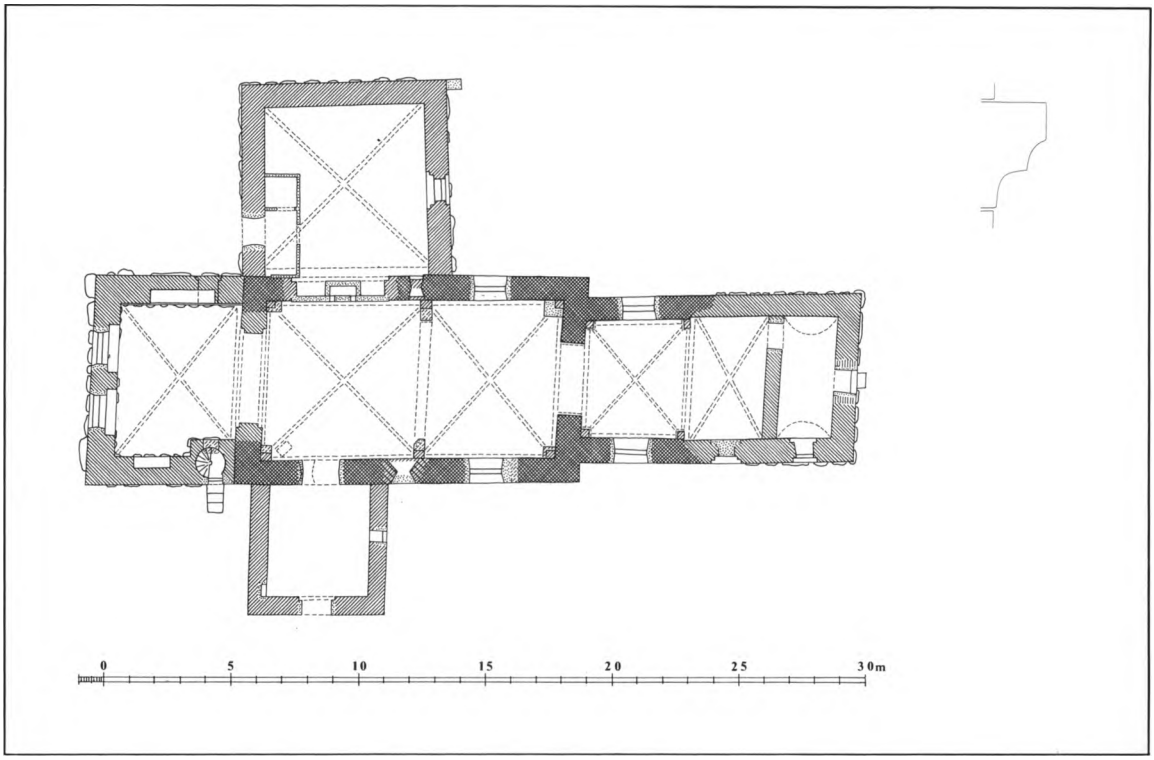

Fig. 2-2a. 2. Plan. 1:300. Målt af MB 1966, suppleret af HJ og tegnet af Marianne Nielsen 1984. Signaturforklaring s. 9. 2a. Profil af korbuens kragbånd (s. 1048). 1:10. - 2. *Ground-plan. Key on p. 9. 2a. Moulding of cornice of the chancel arch.*

samt hele syd- og vestsiden hegnes af hvidkalkede mure, afdækket med røde vingetegl, som har udadvendt fald. Ældst af disse mure og muligvis fra senmiddelalderen er et stykke af vestmuren nord for indgangen, som består af munkesten over udvendig fremspringende markstenssyld. Yngre, men stadigvæk af betydelig ælde er dernæst en strækning af sydmuren ud for skib og tårn. Murværket, der præges af flikkeri og sekundært er forsynet med udvendig støttepille, består af marksten og store teglsten. De øvrige strækninger stammer fra nyere tid og er opført af små sten over kløvstenssokkel; den nordligste del af vestmuren hegner det 1974 forlængede gravsted, der på de to andre sider har trådvæv og levende hegn. Hele østsiden - bortset fra det omtalte stykke nærmest sydhjørnet - hegnes af et stengærde, inden for hvilket man har plantet taks. I nord en kløvstensmur, der foroven og mod det ydre dækkes af cementpuds. Materialet stammer antagelig fra ældre †stengærde, som er dokumenteret 1812, da hegnsmurene bestod af mur og stengærde (jfr. endvidere fig. 23).

Gangen til våbenhuset flankeres af to hængeaske.

Hovedindgangen er en muret, formentlig i sin kerne senmiddelalderlig køreport i vest. Åbningen er fladbuet med fals mod kirkegården; en ud- og indvendig synlig blænding umiddelbart nord for portalen kan være levn af †fodgængerlåge. Køreporten lukkes af grålamalede trætremmefløje.[8] I syd ud for våbenhuset er der en fodgængerlåge, hvis grålamalede tremmefløj er ophængt i murede piller.[9]

Ved foden af opkørslen til vestsidens portal ligger et *ligkapel,* bygget 1906[6] i en uprætentiøs nygotisk stil; materialet er små gule sten.

Kirken omgives af brolagt *fortov.*

Kirken består af kor og skib, formentlig rejst

Fig. 3. Indre, set mod vest. NE fot. 1979. - *Interior seen to the west.*

allerede i 1100'rne. Hertil er senere i middelalderen føjet fire tilbygninger: korforlængelse (med sakristi), våbenhus, kapel og tårn. Af disse er tårnet antagelig ældst, kapellet på skibets nordside yngst. Orienteringen afviger mod syd.

Den oprindelige bygning er opført af *rå og kløvet marksten* iblandet enkelte *frådsten,* som fortrinsvis synes brugt i muråbningerne. Skibets bevarede hjørner er sat af kvaderhuggen granit. Den oprindelige murbehandling, som iagttages på overvæggene og fra lofterne over skibets tilbygninger, viser *kvaderridsning* i den udglattede fugemørtel. Opmuringsmørtelen dækkes ud- og indvendig af et grusblandet pudslag, hvis hvidtning står tydelig bevaret i det indre. Skibets murhøjde andrager 5 m, målt mellem brolægning og gesims.

Døre og vinduer. Syddøren er bevaret, men helt omdannet i nyere tid. To af flankemurenes i alt seks vinduer er endnu synlige. Nordsidens midterste står udvendig tilmuret en anelse inden for murflugten og er delvis synlig fra nordkapellet, mens øvre halvdel af den indvendige åbning ses fra skibets loft. Her er stikket sammensat af to krumhugne marksten, hvorover fire kileformede stiksten af frådsten. I den 40 cm brede lysning, som sidder 45 cm inden for murflugten, er aftryk efter den oprindelige †vinduesramme. I murflugten andrager bredden 68 cm. Sydsidens vestligste vindue ses fra våbenhusloftet. Bortset fra en reparation i for-

bindelse med ændringen af indgangsdøren svarer det såvel i dimensioner som teknisk udførelse til det netop beskrevne nordvindue. Ydermere er bevaret rester af den fem centimeter brede †*egetræsrammes* lodrette karme, hvori ses udstemning til fem centimeter høj sprosse. I begge vinduer er de smigede sider regulariseret ved et tykt lag puds.

Indre. Den runde korbue er bevaret med profilerede *kragbånd* (jfr. fig. 2a) af granit, hvis overside er 195 cm over nuværende gulv. De forsvundne †*loftsbjælker* synes at have hvilet på murkronen.

Ændringer og tilføjelser. Inden hvælvslagningen, muligvis allerede i 1200'rnes slutning, er skibets midterste vindue i syd ommuret og erstattet af et slankt, spidsbuet *vindue* med smige karmsider.[10] Mod det ydre står det lukket med små moderne sten, men mod skibets loft er dets øvre halvdel åben. Udvendig måler vinduet 210x105 cm, og issepunktet sidder 105 cm under falsgesimsen. Den indvendige bredde er ca. 125 cm i murflugten og den forhuggede lysning, hvis fals er muret af kantrejste kvarte sten, sidder ca. 50 cm inden for murflugten. Vinduets teglsten dækkes af et hvidtet pudslag, som er lappet sammen med den gamle vægbehandling.

Inden tårnets opførelse har både kor og skib faet *hvælv,* hvilende på ufalsede vægpiller med smalle, forgnavede kragbånd. Såvel ribberne som de spidse skjoldbuer er halvstens, mens gjordbuen mellem skibets to fag er halvanden sten bred. I skibets vestre fag anes en tilmuret *lem* i sydkappens vestre svikkel.

I skibet er hjørne- og vægpillernes oprindelige form ændret ved påmuringer, der for vægpillernes vedkommende bærer en spids aflastningsbue under den oprindelige gjordbue; vederlagshøjden markeres af ensidig vulst. Disse statisk foranledigede ændringer af skibets hvælv kan være gennemført endnu i middelalderen; dog med undtagelse af nordøstre hjørnepilles påmuring.

Formentlig har hvælvslagningen medført ommuring af murkronerne, der for skibets vedkommende er repareret med tegl i op til seks skifters højde, men ikke egentlig forhøjet. Udvendig fik murkronerne en to skifter høj falsgesims. Taggavlene synes også at have faet en mindre forhøjelse.

Tårnet, som er jævnbredt med skibet, synes opført o. 1400-25 og i hvert fald ikke senere end århundredets midte (kalkmalerier). Forhold i forbindelse med adgangsvejene til de øvre stokværk antyder en ændring under opførelsen, ligesom tårnets relativt beskedne højde harmonerer dårligt med den stort anlagte plan. Materialet er munkesten i munkeskifte over en markstenssyld, som springer frem både ud- og indvendig. Tårnrummet står i forbindelse med skibet gennem en bred, dobbeltsidig falset spidsbue. Selve rummet, hvis vægge brydes af spidsbuede spareblændinger, overdækkes af et samtidigt hvælv, hvilende på forlæg samt mod skibets vestgavl en spidsbuet, halvstens skjoldbue; i enkelte af sviklerne ses små, rektangulære spygat, og hvælvet har lette overribber med trinkamme. De to spidsbuede vestvinduer stammer i deres nuværende form fra 1843.

En fremspringende murklods i sydøsthjørnet rummer en muret spindel, hvortil der oprindelig har været adgang gennem en fladbuet underdør (jfr. fig. 24) fra selve tårnrummet. Dette usædvanlige trappearrangement, som kun har fa paralleller blandt Sjællands landsbykirker, peger tilbage mod et tilblivelsestidspunkt forud for sengotikkens vældige tårnbyggeri. Tilsyneladende er den oprindelige plan imidlertid opgivet allerede inden hvælvslagningen - et forhold, som antydes af den akavede måde, hvorpå trappehuset og hvælvets sydkappe mødes. Under alle omstændigheder har trappen ingen regulær overdør, men udmunder i det mørke og lave mellemstokværk gennem en lavtsiddende åbning, afdækket med trinvis stigende, vandrette binderstik. I stedet har man som en alternativ adgangsvej til tårnets øvre stokværk etableret en †*fritrappe* til en fladbuet overdør i nord, der nu står blændet med munkesten ved ydre murflugt. Det er uvist, hvornår spindelens oprindelige underdør er tilmuret; men på et tidspunkt, antagelig samtidig med opgivelsen af fritrappen, har man indsat den nuværen-

Fig. 4. Indre, set mod øst. NE fot. 1979. - *Interior seen to the east.*

de underdør mod det ydre, som er uregelmæssigt rundbuet og falset.

Det lave tårn savner glamhuller mod øst, mens der mod syd og mod nord er én fladbuet åbning og mod vest to par koblede, fladbuede lydhuller, samlet i fladbuet blænding. Mod klokkestokværket sidder samtlige glamhuller i spidsbuede spareblændinger. De øst-vestvendte taggavle har oprindelig haft kamtakker, men står nu med glatte kamme og toptinde. Østgavlen har fem høj blændinger, af hvilke de fire er spidsbuede, mens den midterste er fladbuet; samme blændings fodlinje ligger i øvrigt højere end de flankerendes af hensyn til en fladbuet luge. Vestgavlen har syv spidsbuede højblændinger,[11] af hvilke den midterste er tvillingdelt og med fladbuet luge (sekundær), som bryder midterstaven.

Korforlængelsen med samtidigt sakristi i østenden er efter blændingsgavlen at dømme tilbygget i 1400'rnes tidlige del. Murene hviler på en syld af delvis rejste marksten og er opført af munkesten i munkeskifte, vekslende med bælter af marksten fra det gamle kors gavl, hvis hjørnekvadre er udflyttet. Gavlens blændingsdekoration er »etagedelt« og har forneden en stor fladbuet blænding omkring en nu delvis tilmuret luge. Denne luge, der antagelig var beregnet som adgang til korloftet, flankeres af to smalle spidsbuede blændinger og yderst to cirkulære. Kompositionens øvre etage repræsenteres af to tætstillede spidsbuede blændinger. Kamtakkerne er forsvundet ved en eftermiddelalderlig reparation og står nu med musetrapper og toptinde. Oprindelig har koret kun været belyst af et fladbuet, falset vindue i syd. Det blev 1865[12] blændet, men ved restaureringen 1983 er de udvendige false blotlagt ind til lysningen. Det fladbuede og falsede sydvindue til sakristiet er derimod fortsat i brug,

blot er lysningen reduceret en anelse ved indmuring af et afsprosset trævindue, muligvis fra 1800'rnes begyndelse.

Korrummet dækkes af et samtidigt hvælv med halvstensribber, hvilende på forlæg i murene og mod vest en ca. 17 cm bred spidsbue, muret op til det gamle kors østlige skjoldbue; lette overribber med trinkamme.

Sakristiet er etableret ved opførelsen af en skillemur i forlængelsens østende og repræsenterer en type med en vis, begrænset udbredelse.[13] Rester af det oprindelige, fladbuede tøndehvælv, som på grund af brøstfældighed fjernedes o. 1867,[12] er synlige på nordre overvæg. Det nuværende hvælv stammer fra 1900'rne og er opført, efter at rummet en tid havde stået med fladt loft.[14] Forbindelsen til skibet sker gennem en retkantet dør nord for altret; i sin nuværende udformning stammer den fra 1800'rne.

Våbenhuset er hovedsagelig opført af munkesten i munkeskifte. Sylden er skjult under brolægningen; men udvendig i østre flankemur skimtes marksten i de nedre skifter. Flankemurene afsluttes med falsgesims, og gavlen, hvis kamme er ændret ved en eftermiddelalderlig reparation samtidig med korgavlens, brydes af to koblede, spidsbuede blændinger med fælles samlende spærstik foroven. Dørens ydre spidsbuede spejl er bevaret, mens den oprindelige åbning, formentlig fladbuet, er udvidet og afdækket af kurvehanksbuet stik; ændringen er sandsynligvis gennemført i 1700'rnes slutning, jfr. dørfløj. Døråbningens indvendige fladbuede blænding er bevaret. Østvæggens vindue er muligvis en fladbuet gemmeniche, der efter 1861[15] er omdannet til vindue med ydre, spidsbuet åbning, hvori afsprosset trævindue.

Det anselige *kapel* (nu fyrrum) på skibets nordside er ifølge gavlblændingerne opført i tiden o. 1500-1525. Materialet er munkesten i munkeskifte over markstenssyld. Flankemurene har dobbelt falsgesims. Gavlens etagedelte blændingskomposition (fig. 5) med cirkelblændinger repræsenterer en type, der har nogen udbredelse i Midt- og Sydvestsjælland, og hvis nærmeste slægtning i amtet er korgavlen i Kirke Helsinge (Løve herred).[16] Selve gavlen har ni let brynede kamtakker, og over et forsænket bånd i gavlfoden er kompositionen opbygget af cirkelblændinger, vekslende med højblændinger, der afdækkes af trappestik; enkelte af sidstnævnte er parvis koblede og yderligere fremhævet med tværstillede sten på halvstensstaven. Det fladbuede, falsede vindue i øst er tilbygningens eneste oprindelige; lysningen er mindsket ved indsætning af afsprosset trævindue (o. 1800), og mod det indre er der jerngitter.

Kapellet stod tidligere i forbindelse med skibet gennem en bred, dobbeltsidig falset rundbuet arkade. Rummet overdækkes af samtidigt hvælv med halvstensribber, hvilende på forlæg undtagen mod skibet, hvor der er opmuret en helstens, spidsbuet skjoldbue; lette overribber med trinkamme.

Kapellet, der i 1755[17] fungerede som sideskib eller »korsarm« med stole (og kister) udskiltes kort før 1900 ved blænding af arkaden for at benyttes til fyrrum; adgangen forlagdes i stedet til en retkantet dør i vest. Tilbygningen tjener i dag som kombineret fyr- og redskabsrum og er o. 1975 yderligere profaneret ved indretning af toilet og vindfang inden for døren.

Eftermiddelalderlige ændringer og reparationer. I senmiddelalderen eller snarere engang i reformationsårhundredet har man på skibets sydside indsat et stort †*vindue,* som anes ovenover og øst for den nuværende lysåbning. *Sakristiet* har i eftermiddelalderlig tid undergået en række ændringer: Således er der i gavlen indsat en dør til kirkegården. Den nævnes i præsteindberetningen 1755,[17] som tillige oplyser, at der tidligere fandtes et vindue på samme sted. Sidstnævntes stik er bevaret, og dets kurvehanksbuede form antyder, at dette sekundære vindue er indsat i 1600'rne. Selve udgangsdøren er nu fladbuet og antagelig ombygget o. 1892.[6] Præsteindberetningen viser i øvrigt, at sakristiet ved midten af 1700'rne var indrettet som gravkapel, idet døren fra koret blev tilmuret, da kaptajn Ellebrachts kiste anbragtes i rummet (1748); formentlig er yderdøren etableret ved samme lejlighed. O. 1800 synes man at have ønsket at genbenytte rummet som sakristi:

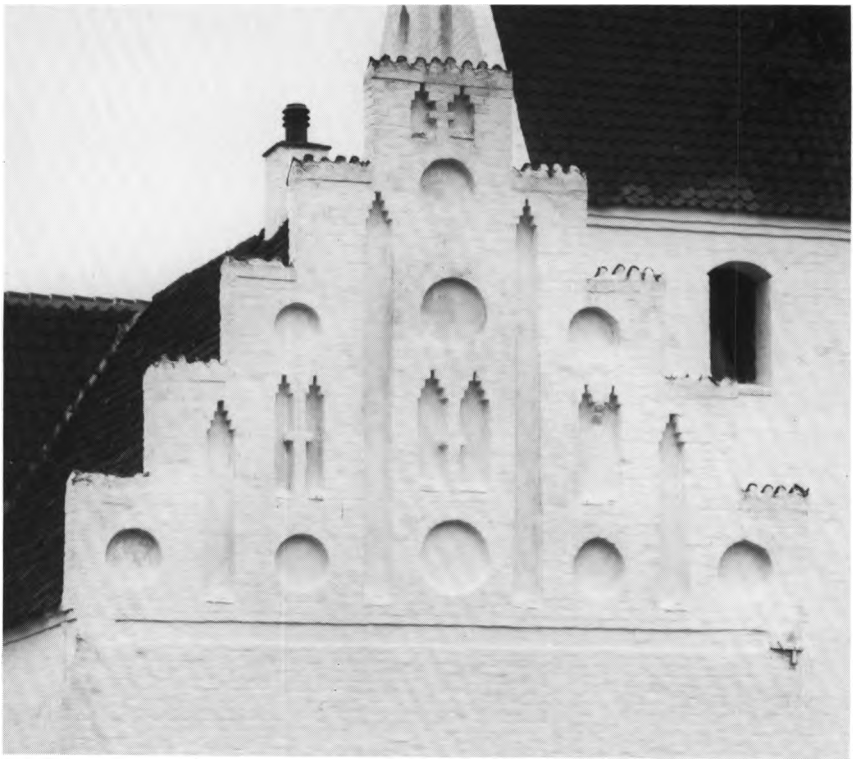

Fig. 5. Nordkapellets gavl (s. 1050). HJ fot. 1984. - *Gable of the north chapel.*

1808[7] manglede der således et vindue i »det nye sakristi«, 1810 kaldes det ubrugeligt, vel fordi der endnu to år senere manglede trappe (den udvendige), gulv og det nødvendige inventar, jfr. †skriftestol.

Ved denne tid var bygningen i øvrigt i så dårlig forfatning, at ejeren 1816 stilledes over for valget mellem at fortabe sine rettigheder eller inden tre måneder sætte kirken i forsvarlig stand. Truslen førte til istandsættelse af mur- og tømmerværk samme år, og atter 1824[7] underkastedes kirken en hovedreparation. De tidligere beskrevne reparationer af blændingsgavlene, som medførte kamtakkernes fjernelse på kor, våbenhus og tårn, kan være gennemført på denne tid. Det er tillige tænkeligt, at vedligeholdelsesarbejderne omfattede reparation af kapellets nordøstre hjørne, hvor der er opmuret en lav støttepille. 1843 fornyedes kirkens indre ved en *hovedreparation,* som også omfattede nye vinduer og nyt tagværk. Den indvendige renovation, som ikke er specificeret, kan have omfattet ændringen af skibets dør, der står med vandret afdækning og forhuggede vanger; murværket omkring og over døren er fornyet (store, delvis genanvendte teglsten) ved denne lejlighed. Endvidere kan den aftrappede murklods omkring skibets nordøstre hjørnepille tænkes at stamme fra dette indgreb, hvorimod de øvrige forstærkninger af skibets to hvælv som tidligere omtalt synes væsentlig ældre. De spidsbuede vinduer, der indsattes i kor, skib og tårnrum lukkes af sprossedelte trævinduer (grå-malede) og repræsenterer en type, der var almindelig o. 1850.[18] - Skibets østre taggavl er ommuret 1867.[12]

Våbenhuset og kapellet har bevaret *tagværker* af eg, formentlig oprindelige, mens der over de øvrige afsnit er nyere fyrretræstagværker (fra 1843).

Kirken står i dag ud- og indvendig hvidkalket med tage af røde vingetegl, som delvis er fornyet ved den 1983 påbegyndte udvendige istandsættelse (arkitekt Jens Chr. Varming). I kor, skib og tårnrum er der gule sten på fladen, lagt uden fuge. Bag korskranken og i korets østligste del et hævet podium af træ; i stolestaderne gulve af ubehandlet træ. I sakristiet er der

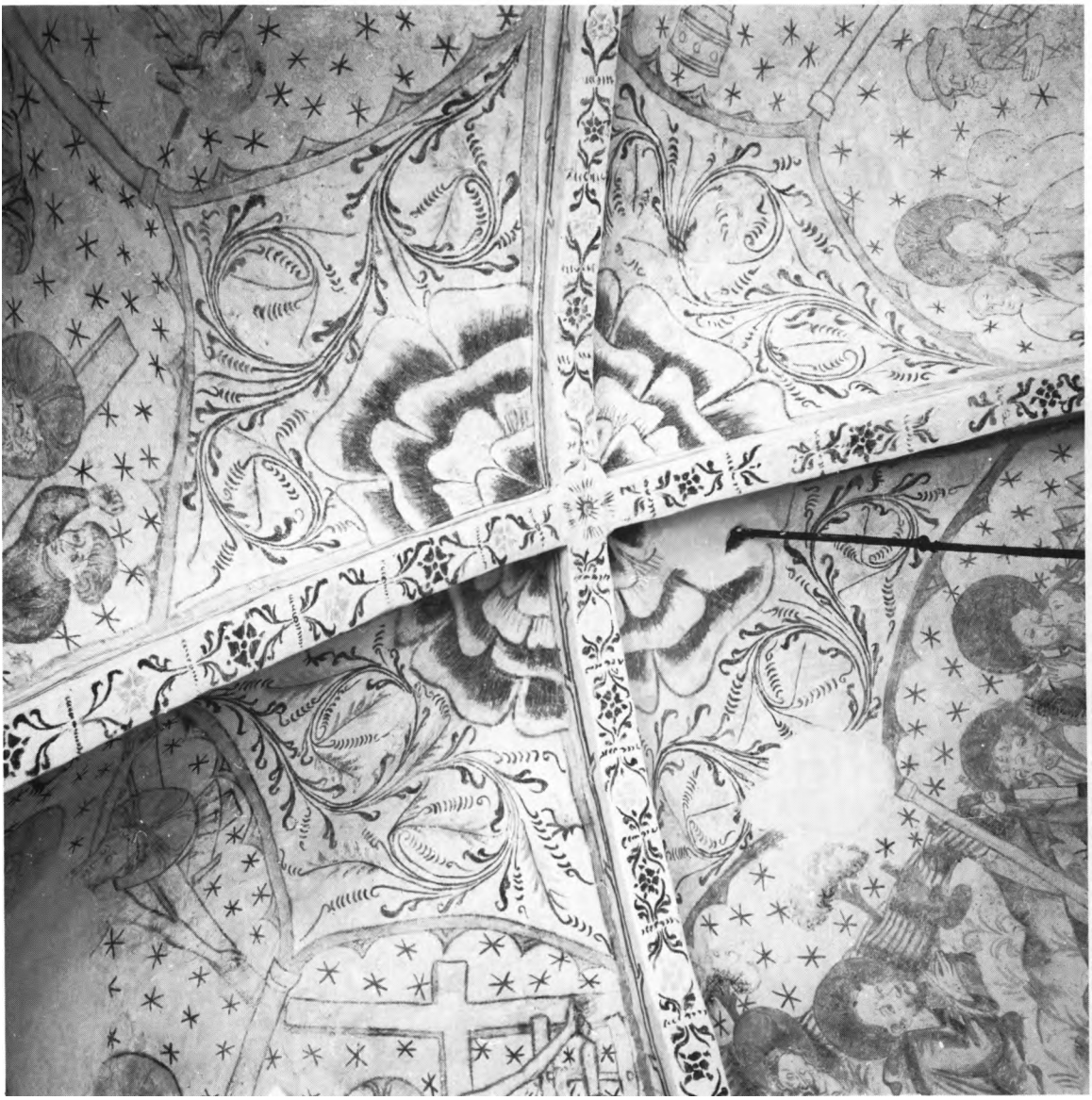

Fig. 6. Kalkmaleri fra o. 1425-50 i toppen af tårnrummets hvælv (s. 1053). Robert Smalley fot. 1971. - *Wall-painting dating from c. 1425-50 at the top of the vault over the tower chamber.*

et ældre gulv af rødgule sten, lagt på fladen i sand, mens gulvet i kapellet (fyrrummet) er cementeret. Våbenhuset har kantstillede gulsten, lagt i sildebensmønster med fuge af cement. Loftets bjælker og brædder er malet grå.

Opvarmning. 1876[12] anbragtes en ovn, der kort før 1900 afløstes af varmluftskalorifer, installeret i nordkapellet. Den erstattedes 1964 af oliefyret varmluftsanlæg.

KALKMALERIER

I forbindelse med bygningsarbejder 1964 stødte man i tårnrummet på kalkmalerier, som undersøgtes af Egmont Lind samme år. Konserveringen og den videre afdækning af malerierne, som stedvis var meget beskadigede blev foreløbig udskudt, mens et fragment på skibets nordvæg atter tildækkedes. Malerierne i tårnrum-

Fig. 7. Bønnen i Getsemane have og Tilfangetagelsen. Kalkmaleri fra o. 1425-50 på østkappen af tårnrummets hvælv (s. 1053). Egmont Lind fot. 1964. - *The Agony in the Garden and the Capture of Christ. Wall-paintings from c. 1425-50 on the east cell of the vault over the tower chamber.*

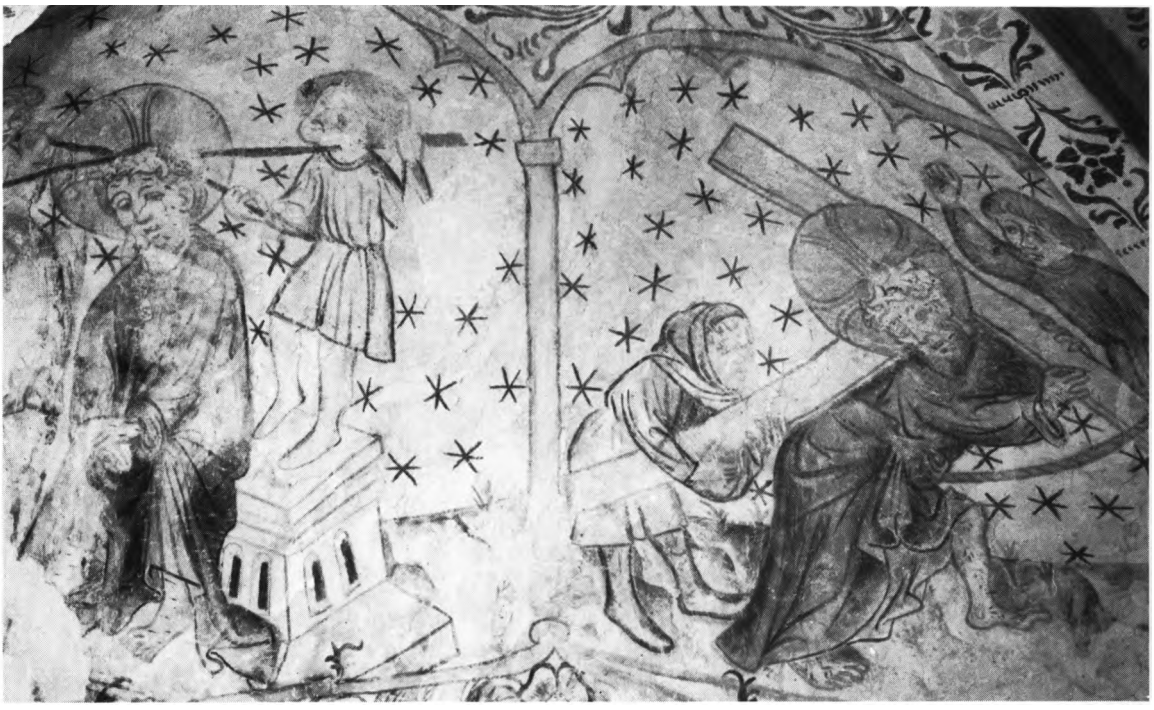
met, hvis forfald (neddrysning, saltudslag m.m.) påpegedes i rapporter 1968 og 1971, underkastedes 1972 endelig afdækning (nu også af væggene) og konservering ved Robert Smalley.

O. 1425-50 er tårnrummets vægge og hvælv udmalet med ornamentik og figurscener, af hvilke sidstnævnte danner en cyklus fra Kristi lidelseshistorie. Hvælvudsmykningen er sket efter en klar arkitektonisk komposition (jfr. fig. 6), hvor figurscenerne danner en ring mellem toprosetten og sviklerne. Hver kappe rummer endvidere to scener, indrammet af arkader, hvis fladbuer på undersiden har flerpasformet kontur.

Østkappen (fig. 7). Scenerne er henlagt til Getsemane have, hvis vidjeflettede hegn danner fælles baggrund. Nordre arkadefelt viser Bønnen i Getsemane, hvor Kristus knæler ene foran smertens kalk, mens to af apostlene ligger sovende bag ham. Søndre felt rummer Tilfangetagelsen: Judas, ledsaget af ypperstepræstens soldater, kysser Kristus, der samtidig læ-

Fig. 8. Hudflettelsen. Kalkmaleri fra o. 1425-50 på sydkappen af tårnrummets hvælv (s. 1054). Robert Smalley fot. 1971. - *The Flagellation. Wall-painting from c. 1425-50 on the south cell of the vault over the tower chamber.*

ger Malchus' øre, som netop er blevet afhugget af Peter.

Sydkappen rummer to indendørs scener, angivet ved rudemønstret gulv. I østre arkadefelt ses Kristus for Pilatus: To soldater fører Kristus frem for landshøvdingen, der troner på et højsæde, iført rudemønstret dragt. I vestarkaden følger Hudflettelsen (fig. 8): Kristus står bagbundet til martersøjlen, mens to bødler med ris og svøbe pisker den nøgne krop til blods.

Vestkappens søndre arkadefelt, der er noget beskadiget, rummer en fremstilling af Tornekroningen (fig. 9): Kristus sidder på et højsæde svarende til Pilatus', mens to bødler presser tornekronen ned over hovedet ved hjælp af stokke. Kun fødderne af en tredje bøddel, som knælende hånede Kristus, er nu bevaret. I nordre arkadefelt Korsegangen (fig. 9): Kristus bærer det T-formede kors, hjulpet af den kutteklædte Simon af Kyrene. En bøddel trækker den segnefærdige Kristus frem med et reb og løfter samtidig højre hånd til slag.

Nordkappens vestarkade (fig. 10) viser Korsfæstelsen: Den korsfæstede, hvis brystparti er ødelagt af klokkerebshullet, flankeres af Maria og Johannes. Foroven på korstræet er påskriften »Inri« med minuskler. Østarkaden (fig. 10) rummer Korsnedtagelsen: Kristi afsjælede legeme støttes af den fornemt klædte Josef af Arimatæa, mens en bøddel stående på stige trækker venstre hånds nagle ud med en tang. - I kappens østre svikkel læses med minuskler, som kan være samtidige, navnet »Olavs Pauli«.

I *nordvæggens spareblænding* spores fragmenter af to figurfremstillinger, som har afsluttet hvælvkappernes passionscyklus. I blændingens vestre del synes Opstandelsen at have været malet. Nu anes heraf blot det øverste af Kristi nøgne, til dels kappeklædte krop samt korsfanens stav. En knælende diminutiv menneskeskikkelse øst for billedet repræsenterer muligvis en stifter? I blændingens østre del synes Helligåndens udgydelse at have været fremstillet. Bevaret er øvre del af den centralt placerede Maria, hvorom apostlene, nu blot repræsenteret ved et antal glorier, grupperede sig symmetrisk. — Mens baggrunden i hvælvkappernes figurbilleder udfyldes af stregstjerner, har blæn-

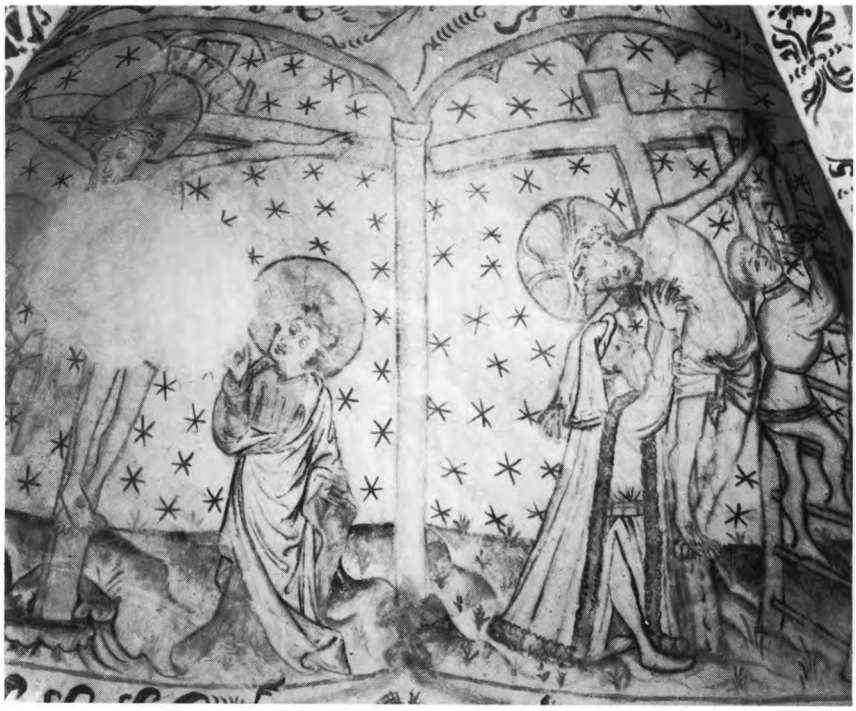

Fig. 9-10. Kalkmalerier fra o. 1425-50 på tårnrummets hvælv (s. 1054). 9. Tornekroningen og Korsegangen på vestkappen. 10. Korsfæstelsen og Korsnedtagelsen på nordkappen. Robert Smalley fot. 1971. - *Wallpaintings from c. 1425-50 on the vault over the tower chamber. 9. Christ Crowned with Thorns and Bearing of the Cross on the west cell. 10. The Crucifixion and the Deposition on the north cell.*

dingen udelukkende skabelonlignende ornamentik (rosetter).

Den ornamentale del af udsmykningen består for hvælvets vedkommende af en stor toproset samt rankeslyng over figurscenerne (fig. 6) og i sviklerne ranker, centreret omkring blomsterornament. Forsiden af skjoldbuen prydes af en båndomvunden stav, og tilsvarende ornament er malet ved fodlinjen af de øvrige kapper. På ribbernes underside er små rosetter og symmetrisk ordnede bladskud, mens de lodrette sider kun har en gennemløbende, afkvistet gren. På vægfladerne ned til en linje i øjenhøjde samt på tårnbuens underside er der rankeslyng (fig. 24).

Farverne er rødbrun, okkergul, grøn, grå og hvid. De mere velbevarede partier viser et bevidst arbejde med plastisk modellering og afskygning af dragter og landskabskulisser (jordsmon og klippeformationer), ligesom det er karakteristisk, at den rødbrune farve næsten konsekvent er forbeholdt Kristi kjortel, mens de øvrige agerende har dragter holdt i lysere nuancer.

Udsmykningen skyldes en maler eller et værksted, hvis arbejder tilsyneladende ikke er fremdraget andetsteds, men der er nære stilistiske fællestræk med to af de mest betydningsfulde malere, som har arbejdet i Vestsjælland i 1400'rnes anden fjerdedel: Undløsemaleren og mesteren fra Viskinge.[19]

2) O. 1500-25. To indvielseskors med symmetrisk bladornamentik i forlængelse af hjulkorsets arme (fig. 25). Mørkerøde, orangegule og okker farver. På øst- og nordvæggen i nordkapellet, nær det nordøstre hjørne. Typen er beslægtet med indvielseskors i Reerslev (s. 966).

†*Kalkmaleri.* Et formentlig sengotisk billede af den korsfæstede Kristus har været malet på skibets nordvæg over arkaden til nordkapellet.

Fig. 11. Altertavlemaleri signeret A. Dorph 1877 i samtidig indramning (s. 1056). NE fot. 1979. - *Painting from an altar-piece, signed A. Dorph 1877, in a contemporary frame.*

INVENTAR

Oversigt. Ældst blandt kirkens inventar er den romanske døbefont af granit, hugget i én sten. Hovedstykket er imidlertid en lille husaltertavle med alabastrelief skænket 1580 af Kragerupgårds ejer, Eggert Ulfeldt og hustru Elisabeth Galle. I pastor Meyers beskrivelse fra 1755 hedder det, at den »er iblandt den subtile og meget fine slags, så den med ære kunne placeres i et lidet kongeligt hofkapel«. Af indskriften på det skab, hvori tavlen står, fremgår, at den 1752 blev renoveret på bekostning af en senere kirkeejer, Anders Fogh. Men også i de mellemliggende år havde godsejerne betænkt kirken, jfr. prædikestolen fra 1679 og det ved præstegårdens brand 1918 tilintetgjorte sølvtøj, som Jacob Lerche havde skænket. Bevaret er derimod alterstagerne fra 1708 med hans og hustruens våbener. I 1877 opstilledes den nuværende altertavle med maleri af Anton Dorph. Ved restaureringen 1965 afsatte Troels Trier farver, hovedsagelig en lys blå, på de nye stole og det øvrige inventar.

Alterbordet er utilgængeligt, lukket inde i en fyrretræskasse, dækket af nyt, rødt fløjls-*alterklæde.* - 1735 ønskede kirkeejeren gerne alterbordet flyttet så langt ud fra kirkemuren, at folk kunne gå omkring det, når de gik op og ofrede, »hvorved en og anden uorden, når der ofres, kunne forekomme, idet det ene menneske tit og ofte det andet i sin gang hindrer«.[20]

†*Sidealtre?* En aftrappet muret klods i skibets nordøsthjørne rummer antagelig rester af et middelalderligt sidealterbord (sml. †korgitter).

Alterklæde, fra 1965, af rødt fløjl med latinsk kors midtpå og kanter af guldgalon. †*Alterklæde.* 1755 og 1758 nævnes et meget gammelt og forslidt gyldenstykkes klæde, mørkerødt i bunden, om alterbordet.[21]

Altertavlen (fig. 11) er et oliemaleri signeret: »A. Dorph 1877«, i samtidig, enkel indfatning, der er lyserød, mens den smalle ramme om billedet er lyseblå. Maleriet, der måler 140x100 cm, forestiller Kristus hos Marta og Maria. På baggrund af den hvide mur med grønne vinranker sidder Kristus iklædt rød kjortel med blå kappe over. Kvindernes kjoler er henholdsvis gul og lilla; i forgrunden grå fliser. Billedet er en replik af kunstnerens altertavlemaleri fra 1874 i Stefanskirken i København; tilsvarende udførtes 1888 til Mårslet (jfr. DK. Århus s. 2268).

Husaltertavle (fig. 12), af træ med alabastrelief i storstykket, ifølge senere påskrift skænket til kirken 1580 af Eggert Ulfeldt og Elisabeth Galle.[22] Tavlen er indsat i et yngre skab med fløjdøre, hvis malede indskrifter meddeler givernes navne og årstal samt en istandsættelse 1752. En hel del af tavlens rammeværk er fornyet ligesom topstykkets relief, der er af gips. Den tilhører en gruppe nederlandske altertavler, af hvilke der kendes ikke helt fa her i landet og i det dengang tilhørende Skåne.

Det lille renæssancearbejde måler 83,5X55 cm; den arkitektoniske opbygning består af po-

Fig. 12. Husaltertavle skænket 1580 af Eggert Ulfeldt og Elisabeth Galle, istandsat 1752 på foranledning af Anders Fogh (s. 1056). NE fot. 1984. - *Domestic altar-piece donated by Eggert Ulfeldt and Elisabeth Galle in 1580, and restored in 1752.*

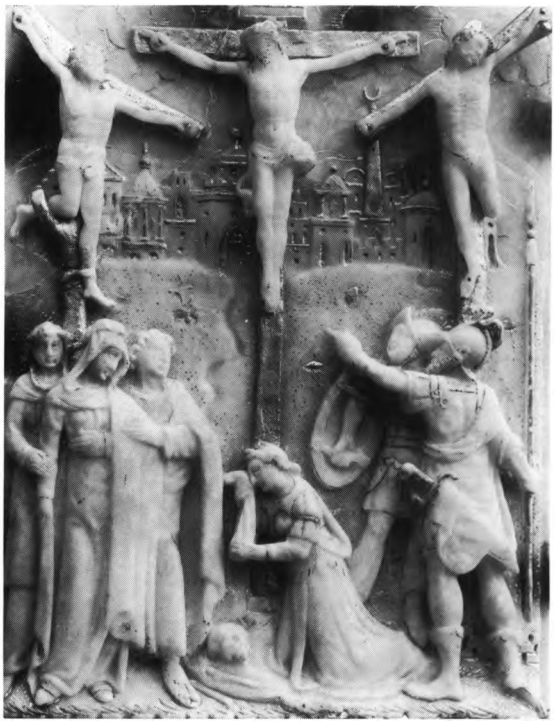

Fig. 13. Alabastrelief i husaltertavlens storstykke, sml. fig. 12 (s. 1058). NE fot. 1958. - *Alabaster relief in the central compartment of the domestic altar, cf. fig. 12.*

stament, storstykke med alabastrelief forestillende Korsfæstelsen, flankeret af (fornyede?) søjler og til siderne smalle vinger samt topstykke, hvis himmelfartsfremstilling flankeres af hermer. Foroven halvcirkulær afslutning, nu uden relief, til siderne vinger, som udfylder rummet mellem storstykkets gesims og topstykket.

Rammestykkerne er udført i en blød træsort, sikkert lind, nogle dele af eg og enkelte af mahogni.[23] I rammeværket er felternes groteskeprydede stukornamentik nedfældet inden for trærammens profillister. I Rijksmuseum i Amsterdam (inv. nr. 2918) findes en husaltertavle, hvis indramning er nær beslægtet med Ørslevs.[24] Topstykket med dets vinger er således så godt som identisk, mens postamentfeltets udsmykning og storstykkets kannelerede søjler med prydbælte snarere genfindes på en tavle, der nu opbevares i Musées royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles (inv. 9541).[25]

Storstykkets alabastrelief (fig. 13), 24,5x18 cm, viser Kristus på korset mellem de to røvere. Ved korsets fod knæler Maria Magdalene, under den gode røver står Maria mellem Johannes og en af kvinderne, under den onde to krigere. I baggrunden ses Jerusalems huse bag bymuren. Om bagsidens indskrifter se nedenfor. Topstykkets gipsrelief, 13,5x5,5 cm, forestiller Himmelfarten.

Træskabet (fig. 14), hvori selve tavlen står, er hovedsagelig af fyr; kun postamentets forside er af eg. Det har to fremspring svarende til midtfeltets og sidefelternes, men disse er afbrudt i enderne tilsyneladende for at passe til skabets bredde, en omstændighed, der sammen med materialet antyder, at postamentet stammer fra en ældre tavle. Skabet er forsynet med to låger, som på ydersiden kantes af profillister; på indersiden er de glatte. Sidestykkerne har omtrent på midten svage udstemninger som til en hylde?

Ved en restaurering 1960 anså N.J. Termansen det for nødvendigt at forny tavlens staffering, der udgøres af blåt med ægte guld på ornamenter og i søjlernes kannelurer. Alabastrelieffet har sparsom forgyldning og topstykkets gipsrelief slet ingen.[26]

Skabets indre står med en sort farve, der blot udbedredes, mens fløjenes indskrifter på inderside forblev urørte. Med gylden fraktur på den sorte bund citeres Joh. 3,16. Stafferingen på ydersiderne ændredes derimod betydeligt, idet ældre indskrifter og ornamenter afdækkedes, hvorefter de nu står med en lys grå farve hvorpå sorte versaler: »Ærlige og welbyrdige og gvdfrøctige Mand, Eggert Vlfeld til Kragervpgaard, og hans kiere Hvstrve Frve Elisabet Galle, hawer skenkt denne Tafle til Kirken. Anno domini. 1580« og på den anden fløj: »E. W. G. E. S. D. frøckt Gvd giør Ræt, forlad dig ikke paa Mennisken. L. G. D. O. M. B. G. E. renoveret af Jvsticeraad Anders Fogh til Kragervp. Anno domini. 1752.« Lågernes profiler stafferedes ligesom postamentet på grundlag af fundne farver, der antoges for at være samtidige med de fremdragne indskrifter; farverne er guld og cinnober, på postamentet desuden en

Fig. 14. Husaltertavlens skab, sml. fig. 12 (s. 1058). LL fot. 1960. - *Cupboard for the domestic altar-piece, cf. fig-12.*

lys grå. Bundfarven er her cinnoberrød; den latinske indskrift med lysegrå versaler citerer Joh. 3,16.

Af en indskrift med versaler bag på storstykkets alabastrelief fremgår, at det er »renoveret af Iens Hanssen Gynther Mvremester paa Kragervp Kierkke og denne (!) anno 1805«. Muligvis er det ved denne lejlighed, der også er blevet indridset et stort »F«. Senere, antagelig i århundredets slutning eller begyndelsen af dette, er med sort skriveskrift malet: »Eggert Ullfeldt og Hustru Elisabeth Galle satte denne Altertavle i Ørslev Kirke Anno 1580«. Sidst tavlen istandsattes var 1960 af N. J. Termansen, der skilte den helt ad, tilføjede manglende profilstykker og som nævnt fornyede stafferingen.[27]

Tavlen er første gang omtalt i præsteindberetningen 1755; den stod da på altret, mens en jævnaldrende var anbragt bagved (se †altertavle).[17] Da den nuværende tavle med Anton Dorphs maleri fra 1877 opstilledes, fik skabet med den lille nederlandske tavle plads i herskabsstolen ved nordvæggen, på en predella (fra en gotisk †altertavle?). Ved restaureringen 1960 fjernedes predellaen og et vægpanel med to fyldinger nedenunder.

†*Altertavle,* beskrevet i præsteindberetningerne 1755 og 1758. Tavlen, der var af træ, viste adskillige figurer, bygninger, mennesker og kreaturer. Den nåede fra alterbordet helt op til hvælvingen, hvor den krummede sig som et skur ud over altret og præsenterede i skuret i sig selv et stort øje.[21] Øjet må formodes at være påført (malet) senere, antagelig o. 1700,[28] mens selve tavlen synes at have været af såkaldt baldakintype, der var almindelig henimod år 1600 og i århundredets første årti. En sådan tavle står i annekskirken i Solbjerg og ses mere fuldkommen f.eks. i Høve (DK. Sorø s. 796, fig. 5). Tilsyneladende udryddet 1877, da den nuværende tavle opstilledes (jfr. husaltertavle).

Om †*sidealtertavler,* se †korgitter.

Altersølv. Kalk, disk og *oblatæske* er ifølge graveret indskrift med fraktur på alle tre dele »Skænket til Ørslev Kirke Aar 1918 af Wilhelm Dinesen og Hustru til Kragerupgaard« (sml. †altersølv). Under bunden Københavnsmærke henholdsvis (19)17 og (19)18 samt guardeinmærke for Christian F. Heise.

Alterkanden har graveret versalindskrift: »Sognepræsterne Jacob Møller 1901-08 og Andreas Kastrup 1909-27«. I låget mestermærke G. Hoppe og guardeinmærke for Jens Sigsgaard.

Det †*altersølv,* som gik til grunde ved præstegårdens brand 1918, kendes fra en indberetning 1902. *Kalken,* fra 1707, var 18,5 cm høj, havde seksdelt fod med radiale rifler. På siden (af bægeret?) var graveret to våbener, der 1755 og 1758 beskrives: »På højre side en afbrudt stamme visende tre unge grene med blade og oventil en lærke med J og L. På venstre side en stor lærke og oventil en lille fugl med K og R«.[21]

Fig. 15. Alterstage skænket 1708 (s. 1060). NE fot. 1979. - *Altar candlestick donated in 1708.*

Initialerne står for Jacob Lerche og hustruen, Kirsten Rømer, ejere af Kragerupgård 1705-21 (sml. alterstager).[29] Fire stempler: CS 1707 for Christian Schrader (Bøje 292), guardeinmærke for Conrad Ludolf, Københavnsmærke 1707 og månedsmærke.

Disken var glat og havde de samme stempler som kalken. Den runde *oblatæske* var forsynet med graverede våbener på låget og under bunden mestermærke CS over (1)700 (Bøje 291) for Christian Schrader. Blandt kendte arbejder af denne mester kan nævnes oblatæskerne i Karlebo og Tårnby.[30] En tilhørende udbuklet, forgyldt sølv*flaske* rummede 3 pægle og havde samme våbener og inskription som de øvrige dele.

En lille *ske* var stemplet IM (Bøje 668) for Jørgen Mønster, der fik borgerskab i København 1782 og døde 1818.

†*Alterkander.* Inventariet 1647 opregner en tinflaske til vin.[31] En kande (af porcelæn?) var anskaffet 1844.[32] 1919[6] ønskede synet en ny kande anskaffet.

Skål, fra sidste halvdel af 1800'rne eller begyndelsen af 1900'rne, fra Den kongelige Porcelænsfabrik, sort med guldkors og -kant.

Sygesæt, fra 1918, med disk og oblatæske under bunden, vinbeholder i kalkens bæger. Udført i København.

En †*sygekalk* brændte ligesom altersølvet 1918. Ifølge beretningen fra 1902 var der på siderne graveret to våbener, det ene med to stjerner over fugl og PPS - P. Povelsen - 1725, det andet med en palme (sml. †klokke nr. 3, et træ) og tilhørende indskrift Anders Fogh 1796. På foden var graveret initialer og årstal: »CF - MMF - CF - 1796« for Clemen Fogh, Mette Marie Fogh og Christine Fogh. Desuden sås hjerteformet stempel hvori ALH (Bøje 1802) for Anders Mogensen Løwenhertz, der fik borgerskab i Horsens 1722 og døde 1738. Det synes, som om kalken er udført o. 1725 og muligvis først 1796 kommet til Ørslev, jfr. fodens initialer og årstal. Derimod kan samme årstal i forbindelse med Anders Foghs navn tænkes at være en fejllæsning for 1726, der angiver tidspunktet for hans giftermål med Cille Marie Poulsen (jfr. †kisteplade s. 1067).[33]

Den tilhørende disk havde et rektangulært stempel hvori: hcw (Bøje 691) for Hans Christian Winther, der fik borgerskab i København 1786.

Alterstager (fig. 15), skænket 1708, 41 cm høje. Stagerne har meget stor, hvælvet fod, profileret skaft med to modvendte, pæreformede led, det nedre størst, adskilt af vulst. Dyb lyseskål. På foden graveret to små våbener, hvorover initialerne »IL« og »KR« for Jacob Lerche og Kirsten Rømer; under våbenerne læses »Anno 1708«. Stagerne svarer til Finderups, der ligeledes var skænket af den daværende ejer af Kragerup, hvorunder også denne kirke hørte (sml. †alterkalk). - Syvarmet *stage* »Til Minde om Jagtjunker Jens Kraft Dinesen Ejer af Kragerup fra 1910-1916. Skænket af hans Hustru« ifølge graveret frakturindskrift. Grundtvigsta-

ge med trappefod fra Laur. Rasmussens bronzestøberi.

Et †*røgelsekar* til at hente ild i er nævnt i inventariet 1647.[31]

Alterskranke, fra 1800'rnes begyndelse, femsidet, med slanke, tætstillede, forgyldte balustre af træ, sml. Udbys fra 1804 (s. 477).

†*Alterskranke?* 1735 bad kirkeejeren, Andreas Fogh, stiftsøvrigheden være ham behjælpelig angående 50 sletdl., som en af hans bønder havde betalt til rådmanden i Slagelse. Pengene skulle anvendes »til hellig brug«, men det var endnu ikke sket. Der ønskedes bl.a. et jernværk ved altret (alterskranke af jern), så at gamle og svage folk kunne have noget til hjælp, når de faldt på knæ.[20] Det fremgår ikke, om ønsket blev realiseret (sml. alterbord).

Font (sml. fig. 3), romansk, monolit, af granit, højde ca. 90 cm over gulv, tvm. 80 cm. Variant af Slagelsetypen.[34] Kummens sider er lodrette, glatte, med tovsnoning under mundingsranden. Midt på foden, som går næsten i et med kummen, er en svær tovsnoning. Ovenover denne er hugget bægerblade med midtribbe i relief, og under tovsnoningen nedadvendte blade eller tunger. Spor af hvid farve. På ældre fotografi i Nationalmuseet ses dåbsfadet at være cementeret fast, således at cementen dækker hele fontekummens overkant. 1874 flyttet til koret,[12] hvor den nu står i nordvesthjørnet.

Dåbsfade. 1) 1885, af plet, med stempel for H. C. Drewsen på fanen.[35] Under den graveret skønskrift: »Fra Wilhelm og Nina Beck ved deres Sølvbryllup, 14. Marts 1885«. 2) O. 1800-50?, af messing, glat, tvm. 56 cm.

†*Dåbsfade.* 1647 nævnes et fontebækken[31] og 1755 et messingbækken i fonten.[17]

Krucifiks, antagelig fra 1800'rne, af eg, 85 cm højt; figuren har skråt strakte arme og flettet tornekrone. Voksbehandlet. Kilderne synes ikke at have nogen oplysning om figuren. Nu på våbenhusloftet.

†*Korgitter,* omtalt 1755 og 1758,[21] da der over indgangen til koret var en bjælke med »kniplingszirater«, ved den ene ende sammenføjet med overdelen af en gammeldags trone, »der er udstafferet med foranførte arbejde (kniplingszirater?); ventelig har der under hver af dem stået en Maria og helgenbilleder i levende størrelse«. Det synes, som om korgitterets overligger var forbundet med en †sidealtertavle i henholdsvis nord og syd.

På overliggeren, †*korbuebjælke?,* sås 1755 en indskrift, der muligvis kan rekonstrueres således: »Cum mala in(ex?)siliunt, mox inspice vulnera Christi« (Når plager rejser sig, se da straks hen til Kristi vunder).

Prædikestol (fig. 16), med reliefskåret årstal 1679 på skriftbånd under alliancevåben for Juul og Urne. Stolen har nu kun fire fag, men havde endnu ved midten af 1800'rne fem;[36] desuden var en tilhørende himmel da bevaret. Opgangen stammer fra restaureringen 1965.

Fagene adskilles og flankeres af snoede søjler foran hjørnernes varierede fladsnitspaneler. I midtfeltet sidder alliancevåben hvorunder skriftbånd med stolens forfærdigelsesår »1679«, - og ovenover kirkeejerens og hans af-

Fig. 16. Prædikestol med reliefskåret årstal 1679 under alliancevåben for Juul og Urne (s. 1061). NE fot. 1979. - *Pulpit with the date 1679 carved in relief beneath the arms of the Juul and Urne alliance.*

døde hustrus initialer: »H. OI: S. F. KV« for hr. Ove Juul og salig fru Kirstine Urne. I de to flankerende storfelter står nyere fremstillinger af evangelisterne Lukas og Markus under bueslag med bruskbarokke reliefskæringer. Et fjerde felt, der vender ind mod væggen, har rester af bueslagets udskæringer. Endnu 1856 må stolen have haft fem fag,[36] idet en beskrivelse dette år nævner udskårne figurer af Paulus, Peter, Johannes og Jakob samt Claus Ulfeldts familievåben. Det sidste må formentlig bero på en fejlfortolkning. Gesimsen har nu glat (fornyet?) frise hvorover kronliste med lille pærestav afbrudt på hjørnerne af klodser med bøjler hvorpå englehoved. Under det glatte postament sidder karnisformet led med bruskede reliefskæringer og på hjørnerne forskelligt udformede masker.

En ottesidet bærestolpe støttes af fire bøjler med skællagte skiver og bruskværk imellem. Opgangen har bevaret sin kantede mægler med agernlignende figur på toppen. Den forsvundne himmels udseende kendes ikke.

Stolen er beslægtet med den samtidige i Ruds Vedby og må være udført i samme værksted (jfr. s. 1002). Den står i ferniseret eg ligesom i 1863,[12] da den var blevet ferniseret både for udseendets skyld og for at konservere træet. Kun våbenet har farver: Juulernes har her gul lilje på hvid bund, Urnernes brunt ørneben på rød bund, løv og hjelme er blå. Skriftbåndene er sorte med gyldne versaler.

Afhugninger af gjordbuen mellem skibets første og andet fag viser, at prædikestolen har stået her overensstemmende med oplysningerne i præsteindberetningen 1758.[37] I hvert fald siden 1902 står den i skibets sydøstre hjørne (jfr. fotografi fra nævnte år).

Stolestader, fra 1965. Gavlene har grå rammer omkring to carryfarvede fyldinger, mens sæder og ryg har samme blå farve, som er brugt bl.a. til altertavle og -skranke. †*Stole,* fra 1843.[32] Åbne bænke, kendt fra ældre fotografier.[38] 1 758 havde nogle af sognefolkene deres stole i udbygningen på nordsiden.[39]

En †*herskabsstol* var indrettet forrest i nordsiden. Arrangementet synes at have svaret til det endnu bevarede i Frydendal (s. 861), hvor et lavt panel lukker for stolen.[40] 1 874 blev overdelen taget af,[12] og 1965 fjernedes den helt.

†*Skrifte- og degnestole.* 1755 stod døbefonten »straks neden for skriftestolen«,[17] som efter sammenhængen synes at have været i koret, hvor den da også nævnes 1758 sammen med degnestolen.[39] 1812 manglede sakristiet trappe, gulv, skriftestol og bænke, som antagelig anskaffedes i forbindelse med hovedreparationen 1815, da alt det næste år ansås for at være i forsvarlig stand.[7]

To *bænke,* fra 1843, med udsavede gavle, grålamede, står i våbenhuset.

Pengeblok, 17-1800'rne, 70 cm høj. Nederste halvdel af den kvadratiske blok er smallere end den øverste, der har låge i siden og pengeslids i toppen. Lågen lukkes af to vandrette hængselbånd af jern; lige over og under den sidder tilsvarende bånd. Sortmalet. I skibet, øst for indgangsdøren.

To †*pengetavler,* af træ, beskrives i indberetning fra 1904 som glatte og simple.

Dørfløje. 1) Samtidig med våbenhuset? Seks lodrette skrubhøvlede planker sammenholdes af tre revler, der er forbundet af en skrå. På øverste og nederste revle sidder gangjern; til den midterste er føjet et ekstra stykke træ for at give plads til *låsen* fra 16-1700'rne? Dørens yderside er formentlig i 1700'rne flammeret. De indskårne årstal »1791« og »17« kan henvise hertil. Lysegrå på begge sider. Indgangsdør til våbenhuset.

2) 17-1800'rne, med to spejlfyldinger. Grålamet. Kan stamme fra Kragerupgård. Mellem kor og sakristi. 3) Fra hovedreparationen 1843(?), fløjdør med tre spejlfyldinger i hver fløj. Grålamet. Mellem våbenhus og skib. 4) O. 1892. Flammeret på ydersiden, to fyldinger indvendig. Grålamet. Til sakristiet. 5) 1800'rne? bestående af fem lodrette planker sammenholdt af to vandrette revler med gangjern. På indersiden er malet årstallet 1863, i øvrigt lysegrå. Til nordkapellet. 6) 18-1900'rne. Enkel plankedør, grålamet. Til tårnet.

Orgel, bygget 1948 af Frederiksborg Orgelbyggeri ved Troels Krohn.[41] Ét manual med

seks stemmer: Principal 8', Gedakt 8', Oktav 4', Rørfløjte *4',* Sivfløjte 2', Mixtur 1'. Mekanisk aktion, sløjfevindlade. Ved tårnrummets nordvæg.

**Orgel* (fig. 17), opstillet i Ørslev o. 1876[42] af Indre Missions venner. Pastor Vilhelm Beck, der senere blev Indre Missions formand, men reelt havde været bevægelsens leder i en årrække, var 1874 blevet sognepræst i Ørslev, og den store og velsyngende menighed, han samlede her, var utilfreds med det svage harmonium (se nedenfor). Orglet blev ikke skænket til kirken, men var et depositum fra Indre Mission.[43] Det er bygget o. 1850 af Jens Gregersen, København, med anvendelse af orgelhus, facade, vindlade og mekanikdele fra et orgel, bygget i 1800'rnes første halvdel, ligeledes med anvendelse af ældre dele. Vindladen, der tilhører en sjælden type med udstemte kanceller, kan være fra 1600'rne og hidrører fra et lille positiv eller fra et positivværk i et orgel med flere manualer. Den har 45 kanceller, men er senere udvidet til et større toneomfang (49 toner). På et tidspunkt, muligvis fra begyndelsen, har den været indrettet til seks stemmer. Den har haft en stikkermekanik, hvis indføring i vindladen indicerer en lav vindladeplacering. Måske har vindladen tilhørt et sokkelværk tilsvarende det, der findes rester af i Sønderborg slotskapels orgel.[44] Disposition o. 1850: Manual (C-c'"): Gedackt 8 Fodstone, Fugara 8 Fod, Principal 4 Fod, Octav 2 Fod. I forbindelse med orglets flytning til Sverige 1951[45] foretog Frederiksborg Orgelbyggeri en del afgørende forandringer, især ved dispositionen, der totalt ændrede karakter;[46] men ved en restaurering 1982 har Gunnar Fabricius Husted, Fredensborg, retableret Gregersens disposition. Facaden er omdannet o. 1850; den har attrappiber af træ, men har tidligere haft klingende piber. I Hyby kirke, Sverige.

†*Harmonium,* anskaffet o. 1870 af menigheden;[12] udlåntes til Solbjerg kirke, da Ørslev fik orgel.

Salmenummertavler, fra 1800'rnes slutning, glatte med søm til numre af metal (fra 1923?).[6] På nederste halvdel malet: »Daab 401, 488 v. 2«

Fig. 17. *Orgel bygget o. 1850 af Jens Gregersen, nu i Flyby kirke i Skåne (s. 1063). Per Gustavsson fot. - **Organ built c. 1850 by Jens Gregersen, now in Hyby Church, Scania.*

og »Altergang 432«. Under den nuværende blå farve anes ældre malede numre. - Fire små, glatte, spinkle salmenummertavler, udsavede foroven og sortmalede, ligger på våbenhusloftet.

Præsterækketavle, fra 1965, på våbenhusets vestvæg. Dens forgænger var indrettet af Vilhelm Beck, på en tavle, der tidligere tjente som baggrund for den gamle altertavle. Fodstykket syntes at være en sengotisk predella med buede sider (sml. husaltertavle). Hang 1904 i sakristiet og ligger siden 1965 på våbenhusloftet.

Lysekroner. 1) (Fig. 18), fra 1600'rnes slut-

Fig. 18. Lysekrone nr. 1 fra 1600'rnes slutning (s. 1063). NE fot. 1979. - *Chandelier no. 1 from the close of the 1600s.*

ning, med rigt profileret skaft, hvis hængekugle har indknibning på nedre halvdel og ender i profileret knop. Foroven flakt ørn. Mellem to rækker, hver med seks S-formede lysearme, sidder seks små pyntearme. I skibets vestligste fag. 2-3) Fra 1800'rnes slutning, kopier af nr. I.[47] I skibets østende og tårnrummet. I Ganløse hænger en tilsvarende barokkrone og to kopier, leveret 1880-81 af gørtler Aaby (jfr. DK. Frborg. s. 2469).

Hatteknager, af træ, med syv små drejede knager. Lysegrå. På våbenhusets sydvæg.

Klokker. 1) 1860. »Omstøbt af H Gamst & Lunds Efterf: i Kjøbenhavn Aar 1860« af †klokke nr. 2. Indskrift med reliefversaler om halsen under palmetbort. Tvm. 84 cm. Ophængt i slyngebom.

2) 1931. Indskrift om halsen mellem bladborter: »Soli deo gloria Omstøbt af B. Løw & Søn« og på legemet: »Støbt 1790, omstøbt 1931 W. D. - I. D.« (for Wilhelm og Ida Dinesen, ejere af Kragerupgård). Tvm. 75 cm. Sml. †klokke nr. 3.

†*Klokker.* 1) Blandt den »hob, som skriveren ikke vidste at gøre regnskab for«, kan have været en klokke afleveret fra Ørslev 1528.[48] 2) 1548, støbt i København af kgl. bøssestøber Laurids Madsen, som bl.a. har udført en klokke, der var beregnet til Kirke Helsinge (Løve hrd.), men nu hænger i Asminderød.[49] Indskriften, med kors mellem hvert ord, lød: »Hielp os Gud altid thenne klocke skal til Ørslef som ligger i Lefherrit. Støbt i Kiøbenhafven af mig Lavris Mathiesen anno MDXLVIII«.[50] 1808 var klokken revnet,[7] men først 1860 omstøbtes den, jfr. klokke nr. 1.

3) (Fig. 19) 1770, omstøbt af ældre klokke. Indskrift[51] om halsen mellem bladborter: »Soli deo gloria. Me fecit M. C. Troschell Hofglockengieser Copenhagen« og på legemet: »(La) paix fait naitre sabondance [l'abondance], (Clemen) Fogt, (Kirstine Fogt,) Mette Marie Fogt (1770)« samt våben med træ (sml. †sygekalk). Klokken var 75 cm i tvm. Den omstøbtes igen 1931, jfr. klokke nr. 2, som fejlagtigt har 1790 i stedet for 1770.[52]

Fig. 19. †Klokke nr. 3, støbt 1770 af M. C. Troschell (s. 1064). Arne Hoff fot. 1931. - *Bell no. 3, cast in 1710 by M. C. Troschell.*

Fig. 20. Gravsten nr. 1. Detalje visende Claus Ulfeldt og Dorthe Lunge, sml. fig. 21 (s. 1065). NE fot. 1984. - *Tombstone no. 1. Detail showing Claus Ulfeldt and Dorthe Lunge, cf.fig.21.*

Klokkestol, ældre, af eg, med tilføjelser af fyr; en af skråstiverne er genanvendt.

GRAVMINDER

†*Epitafium.* O. 1595. Clemen Tamissen,[53] som døde på Kragerup 2. dec. [15]95. Lille firkantet tavle, hvorpå var malet en mandsperson i sort dragt med kappe og pibekrave, knælende med opløftede hænder foran den korsfæstede frelser; herunder indskriften. 1758 hang tavlen på væggen »midt for prædikestolen«.[21] Forsvundet efter 1848.[54]

Gravsten. 1) (Fig. 20-21) o. 1554. Figursten over Claus Ulfeld til Krageropgaard og Fruue Dorrete Lungge, hans hustru. Da man skrev 1554 lagdes hun på båre. Han levede efter hende i □ år.[55] Grå kalksten, 198x120 cm, med fordybet fraktur udfyldt med sort. Den sekslinjede, rimede gravskrift udfylder et rektangulært felt med profileret indramning nederst på stenen. Herover står ægteparret, han i rustning med hjelm, højre underarm støtter det store slagsværd, mens venstre jernluffeklædte hånd hviler på hustruens højre skulder. Hendes dragt har puffer på skuldre og albuer; ved håndleddene kniplingskanter. Om halsen bærer hun en kæde. Armene er overlagte, venstre hånds fingre er krummede som hos Sofie Rudsdatter på den næsten identiske sten i Tersløse (s. 445, fig. 14). Figurerne flankeres af pilastre, der bærer vandret bjælkeværk og prydes af aneskjolde ophængt i remme, seks på hver. I topfeltet ægteparrets nærmeste anevåbener, hjelmede og med hjelmklæde.[56]

Stenen tilhører en stor gruppe, som anses for at stamme fra Hans Malers værksted i Roskilde, og er nært beslægtet med bl.a. Erik Bølle og Sofie Rudsdatters ovennævnte sten i Tersløse og Erik Valkendorf og Berette Andersdatters i Roskilde domkirke.[57] I 755 i korgulvet foran altret,[21] siden 1843,[58] hvor den underliggende gravhvælving sløjfedes (sml. muret †begravelse), indmuret i korets sydvæg.

2) (Fig. 22) 1587. Figursten over Egerth Wllfeld til Kragervp, †13. febr. 1583 på Kra-

Fig. 21. Gravsten nr. 1 over Dorthe Lunge, †1554, og Claus Ulfeldt (s. 1065). Tegning i Klevenfeldts samling. RA. - *Tombstone no. 1 to Dorthe Lunge †1554 and Claus Ulfeldt.*

gervp, med hustru, fru Lisebeth Gall til Aaby, som hensov år □ den □. Fru Lisebeth Galle lod denne sten bekoste og udhugge år 1587. Mørkegrå kalksten, 245x150 cm, med slidte reliefversaler i skriftfelt, afdækket af knækket profilliste nederst på stenen. Over feltet er afbildet Eggert Ulfeldt og fru Lisbeth, han i rustning, venstre hånd fatter om sværdets fæste, højre hånd hviler på hoften; under højre arm skimtes fæstet til hans dolk. Han har kortklippet hår og fuldskæg; hans fjerprydede hjelm står mellem ham og hustruen. Hun bærer, som enke, kappe på hovedet med lange snipper, der falder ned over den glatte kjole; armene er sammenlagt over maven. Parret står let drejet mod hinanden under forkrøppet, kølbueformet dobbeltarkade båret af pilastre med volutkapitæler. Over figurerne ses englehoveder. I midten volutkapitæl, støttet af konsol med Jesumonogram, der forneden afsluttes af en blomsterlignende figur. Pilastrene prydes af de afbildedes anevåbener med hjelmtegn og -klæde, otte i hver side.[56] På pilastrenes postamenter og i arkadens svikler er anbragt medaljoner, således at stenen har faet hjørnemedaljoner, uden at den arkitektoniske opbygning brydes. I medaljonerne vingede evangelistsymboler, der bærer navnekartoucher. Imellem arkadebuerne krucifiks omgivet af citat fra Joh. 1,29 med reliefversaler.

Stenen anses for at være udgået fra det såkaldte »Jyske Gravstensværksted« i Århus,[59] og paralleller skal hovedsageligt søges i Nørrejylland. Fremhæves kan især stenen over Christen Munk og Anne Skram i Tvede (Randers amt), hugget 1585, og den over Gregers Ulfstand og Karen Banner i Fausing (Randers amt), hugget 1584. Sml. endvidere Folmer Rosenkrantz og Margrete Gyldenstjernes (†1581) sten i Vær (Skanderborg amt).[60] 1755 i korgulvet foran altret,[21] siden 1843 indmuret i korets nordvæg (sml. muret †begravelse).[58]

Muret begravelse. Foran altret, under gravsten nr. 1 og 2, nævnes 1647 to murede grave;[31] 1755 beskrives en muret begravelse, der »jævnlig flyder med vand«. Den var dækket af en skrøbelig lem af brædder.[21] Ud over en ukendt jomfru, som tidligere var hensat i begravelsen bag altret (s.d.), og »for nogen tid siden var nedsat« fandtes 1755 ingen spor af kister »kun nogle dødningepander«. 1843 åbnedes gravkælderen, der da indeholdt fire kranier.[61] Disse må have tilhørt Dorte Lunge, Eggert Ulfeldt og Lisbeth Galle samt den 1755 nævnte jomfru, da Claus Ulfeldt (†1566) er begravet i Ulbølle kirke (sml. gravsten nr. 1 med note 55).

1755[21] omtales et tilmuret *begravelsessted* »på højre side ved altret« eller »bag altret, der siges at have været et sakristi« (nuværende sakristi, jfr. bygningsbeskrivelsen). En dør mod koret var blevet tilmuret, da kaptajn Ellebracht indsattes (1748, jfr. †kisteplade nr. 2). I begravelsen menes Povel Pedersen Lærskov, ejer af

Kragerup, hans hustru Mette Juul og dattersøn, kaptajn Ellebracht at være bisat.

1758[39] indberettede Andreas Fogh, ejer af Kragerup, at Poul Pedersen Leerschou 1692 var begravet uden nogen inskription, medens to †*kisteplader* kendes fra 1758 og o. 1856.[36]

1) 1742. Marta Maria Juuel, hvis fader var Ove Juul, fordum vicekansler, gehejmeråd, stiftsbefalingsmand over Århus stift, ridder af Dannebrog, moderen, Christina Uhrne, levede i ægteskab med Povel Pedersen Leerschou til Kragerup i fem år, to døtre, Christina Maria, som har været gift med Jens Wissing til Aarhuus Mølle, og Antonetta Cathrina gift med oberst Elbracht, kommandant i Oldenborg

Fig. 22. Gravsten nr. 2 bekostet 1587 af Elisabeth Galle, over ægtemanden Eggert Ulfeldt, †1583 (s. 1065). NE fot. 1979. - *Tombstone no. 2 donated by Elisabeth Galle in 1587 for the grave of her husband Eggert Ulfeldt, †1583.*

(sml. nr. 2). Født på Brentved i Siælland 25. sept. 1657, †6. aug. 1742 på Katterup, 84 år, 10 mdr. og 15 dage gammel.

2) 1748. Ove Christian Ellebracht, kaptajn ved det Seelandske National Regiment, *1. juli 1717 i Helsingøer, død på Katterup i Sielland 1. maj 1748. Hans fader var oberst Anton Gynter Ellebracht, kommandant i Nyborg, hans moder Antonetta Cathrina Juul (sml. nr. 1).

I *kapellet,* der nu er materialrum (sml. bygningsbeskrivelsen og stolestader) stod 1755[21] en †*kiste* overtrukket med sort »Ruug-Læder« og ziret med en †*kisteplade* fra 1739. Fru Cille Maria Poulsen til Kragerup, *16. juli 1702, hendes fader var mag. Poul Poulsen, provst over Hadz hrd. i Jylland (Århus amt) og sognepræst til Saxild og Noløff menigheder. Hendes moder var Mette Maria Hutfeldt. Hun kom i ægteskab 16.juli 1726 med hr. Anders Fogh til Kragerup, kongelig majestæts kommerceråd, tre sønner og fem døtre, af hvilke tre sønner og tre døtre levede, †2. juni 1739, 36 år, 10 mdr. og 14 dage gammel. Plade af tin eller blik med glorie (strålekrans) omkring.

1848 nævnes tillige, at ægtemanden, Anders Fogh (†1762) er bisat her.[54]

Otte *begravelsesskjolde,* fra 1800'rne, af jernblik, med påmalede våbener for medlemmer af familien Dinesen til Kragerup befandt sig 1902 i sakristiet (sml. kirkegårdsmonumenter nr. 2-3).[62] Nu på våbenhusloftet.

Kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1817. Pastor Elias Grüner, *19. april 1754, †30. sept. 1818 og hustru Charlotte Elisabeth Bejer, *1759, †1817. Trækors, 164 cm højt, med reliefversaler i fordybet felt på sortmalet bund. På kirkegården, i hjørnet mellem tårnet og nordkapellet.

Op ad kirkegårdens vestmur findes familien Dinesens gravsted hegnet af nygotisk *støbejernsgitter.* Ti latinske kors, hovedsagelig af hvid marmor, er opstillet på nye granitsokler med gravskrift over ejere af Kragerupgård. De ældste er:

2) O. 1840. Justitsråd Anders Diderich Dinesen til Kragerup, *5. sept. 1798, †12. juni 1840 fra hustru og tre sønner. Gravvers, indskrift med fordybede versaler.

3) O. 1857. Sophie Jacobine Dinesen, født de Neergaard, *16. maj 1810, †23. nov. 1857, efterlod tre sønner. Gravvers, indskrift med fordybede, sortmalede versaler.

Tæt ved findes to monumentale monumenter for sognepræst Johan Vilhelm Beck, †1901 og hustruen, Nina Charlotte Beck, født von Staffeldt, †1905.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Ars-Løve hrdr.s provsti. Synsprot. 1862-1932. - *Ørslev-Solbjerg sognekaldsarkiv.* B. 1627-1869. Sognepræstens korrespondancesager m.m. - *Ved embedet.* Optegnelser vedr. Ørslev og Solbjerg Pastorat 1856.
- Se i øvrigt arkivalier for Holbæk amt i almindelighed s. 50.

NM2. Klokkebeskrivelse, F. Uldallske Samling. Cirkulære til biskopperne 1890. Indberetninger ved J. Olrik 1902 (inventar og gravminder), C. M. Smidt 1902 (bygning), N. J. Termansen 1958 og 1960 (husaltertavle), E. Lehn Petersen 1962 (restaureringsforslag), E. Lind 1964 (kalkmalerier), R. Smalley 1968, 1971, 1972 (kalkmalerier), Niels Jørgen Poulsen og Hugo Johannsen 1979 (bygning), Marie-Louise Jørgensen 1979 (inventar), Ulla Kjær 1979 (gravminder), Ole Olesen 1980 (orgel). - Bygnings- og kalkmaleribeskrivelse ved Hugo Johannsen, inventar ved Marie-Louise Jørgensen og Birgitte Skov-Jakobsen, gravminder ved Henrik Larsen. Knud Prange har været konsulteret vedr. heraldiske spørgsmål. Redaktionen afsluttet febr. 1984.

Tegninger. NM2. Tre tegninger af gravsten nr. 1 og 2 ved S. Abildgaard. - Font ved C. M. Smidt 1902. - Plan ved M. Brahde 1966. - Usigneret, udateret tryk af tegning af kalkmalet indskrift. - *RA. Håndskriftsaml.* Klevenfeldts samlinger. Tegninger af ligsten pk. 1, nr. 71.

Notebøger. NM2. N. L. Høyen XII, 1832, s. 14. - C. M. Smidt IVa, 33-42.

[1] Roskildebispens jordebog s. 163.
[2] Landebogen s. 123.
[3] Kronens Skøder I, 435.
[4] RA. DaKanc. G199. (1799)-1828. Originale skøder til kongen på jus vocandi.
[5] Jørgen Steen Jensen: Mønter fra kirkegulvene i det gamle Holbæk amt, i ÅrbHolbæk 1976, s. 120.
[6] LA. Ars-Løve hrdr.s provsti. Synsprot. 1862-1932.
[7] LA. Holbæk amtsprovsti. 1808-23. Synsforretn.
[8] Kan stamme fra 1903 (note 6), da synsprotokollen nævner en ny indgangsport.
[9] 1878 (note 6) omtales en ny låge mod syd.
[10] Lignende ombygning af romanske vinduer kendes bl.a. fra Orø (s. 871 f., fig. 5).
[11] Den sydligste er genetableret ved kirkens seneste istandsættelse 1983.
[12] LA. Bispearkivet. 1862-79. Kirkesyn.
[13] Jfr. Kundby (s. 627) med yderligere eksempler opregnet i note 31; endvidere Olaf Olsen: St.Jørgensbjærg kirke, i ÅrbOldkHist. 1960, s. 46, note 64.
[14] Således ved kirkens beskrivelse 1902.
[15] 1861 hedder det, at et vindue behøves i våbenhuset, jfr. RA. Kultusmin. l.Dep. 1848-1916. Journalsager.
[16] Jfr. eksempelvis Lundforlund og oversigten over gruppen af gavlblændinger med cirkelblændinger (DK. Sorø s. 704, 1229).
[17] KglBibl. Kallske saml. 371. Om Egeberg, Vindinge, Pedersborg og Kindertofte, Ørslev og Soelbergs, Munkebiergbye og Brommer Sogne og deres Præster.
[18] I amtet kan nævnes Soderup, Kirke Eskilstrup, Hørby og Hagested (s. 283, 310, 496 og 532).
[19] Hos Undløsemaleren finder man en lignende dyrkelse af rankeslynget samt forkærligheden for et mere særpræget ornament, som den omvundne stav (jfr. fig. 24 og beskrivelsen af malerierne i Undløse, s. 367f. samt redegørelsen for de nylig fremdragne i Rørby kirke ved Henrik Græbe og Peder Bøllingtoft i NMArb. 1983, s. 68-82). Endvidere bemærkes her og hos Viskingemaleren den karakteristiske rudemønstrede dragt (jfr. Ulla Haastrup: Kalkmaleri i Viskinge og kunst i Westfalen, i NMArb. 1967, s. 5-18).
[20] LA. Stiftsøvrighedsarkivet. Kommunesager. 1730-1810.
[21] Jfr. note 17 og note 39.
[22] Eggert Ulfeldt var 1574-77 lensmand på Roskildegård, hvorunder Svendstrup hørte, og fra 1577 til sin død 1583 (jfr. gravsten nr. 2) på Vinstrupgård, som derefter kom under Antvorskov. Ene af flere samtidige kilder har DaAtlas (VI, 247) årstallet 1550 i stedet for 1580.

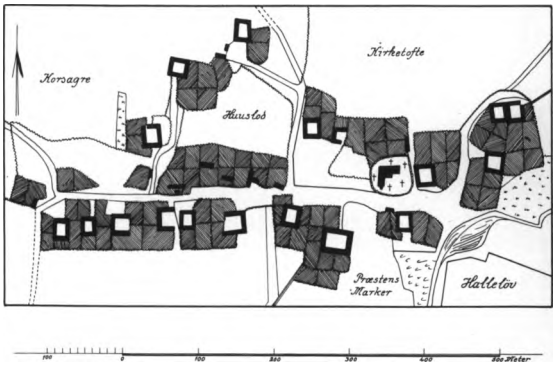

Fig. 23. Landsbyplan 1795. - *Village map 1795.*

[23] Af eg er postamentfeltet mellem fremspringene, indramningen omkring storfeltets relief og de smalle felter bag søjlerne, stor- og topstykkets gesimsfriser samt topgavlen. Af mahogny er kronlisten på topstykkets gesims. Resten er af lind.

[24] Tavlen er gengivet i Gh. Derveaux-Van Ussel: Exposition de Sculptures anglaises et malinoises d'Albâtre, Bruxelles 1967, fig. 18, katalog M/6 og hos Monica Rydbeck: Renåssansskulptur i Skåne, 1950, s. 28-40, fig. 10. Se endvidere Michael K. Wustrack: Die Mechelner Alabaster-Manufaktur des 16. und frühen 17. Jahrhunderts, Frankfurt am Main. Bern 1982. Forfatteren har ikke kendskab til tavlen i Ørslev (Holbæk amt), men anfører i kataloget et antal alabastrelieffer i Nationalmuseet og nogle af husaltertavlerne i danske kirker.

[25] Fig. 12, katalog M/5 i det i note 24 anførte værk.

[26] Inden sidste restaurering foretoges 1958 en undersøgelse af de ældre farvelag. Den viste, at der fandtes tre lag på tavlens oprindelige dele af eg, mens de fornyede dele af mahogni eller lindetræ kun havde ét. Alabastrelieffet stod med den oprindelige ægte forgyldning, som også var brugt på den ældste, blå bundfarve.

[27] Restaurator skriver i sin indb. om istandsættelsen, at det ikke lykkedes at nå til en løsning af forskellige uklare forhold vedr. både tavle, skab og staffering.

[28] På Vartov kirkes altertavle fra 1728 ses i topstykket Guds øje som centrum i strålebundt omkranset af skyer (jfr. DK. Kbh. By 4. bd., s. 37). I Vonsbæk står en altertavle af baldakintype med yngre trekantgavl hvori malet øje fra begyndelsen af 1800'rne (DK. SJyll. s. 508).

[29] Til Finderup kirke, som ved denne tid også lå under Kragerupgård, skænkede Jacob Lerche 1708 et sygesæt og to alterstager.

[30] DK. Frborg. s. 894 og DK. Kbh. Amt s. 291.

[31] LA. Løve hrdr.s provsti. 1647-1785. Herredsbog.

[32] LA. Ars-Løve hrdr.s provsti. 1831-61. Synsforretningsprot.

[33] Hun døde 1739, han 1762. Efter hans død overgik Kragerupgård, som han havde købt 1721, til sønnen, og efter dennes død 1774 tilfaldt gården broderen Clemen Fogt i forening med søstrene Christine, Marie og Mette (sml. †klokke nr. 3).

[34] Mackeprang: Døbefonte s. 80.

[35] Om H. C. Drewsen, se Christian Waagepetersen: Dansk Sølvplet før 1900. En foreløbig oversigt med to facsimilerede kataloger fra H. C. Drewsen 1861 og 1883. Kalundborg og Omegns Museums Skrifter nr. 3, 1975.

[36] Ved embedet. Optegnelser vedr. Ørslev og Solbjerg Pastorat 1856.

[37] Jfr. note 29. Oplysningen i præsteindberetningen 1755, at stolen stod i nordsiden synes at bero på en misforståelse.

Fig. 24. Kalkmalerier fra o. 1425-50 på tårnrummets sydvæg over den tilmurede dør til tårntrappen (s. 1048, 1055). Robert Smalley fot. 1971. - *Wall-paintings from c. 1425-50 on the south wall of the tower chamber, above the bricked-up door to the tower stair.*

[38] To gavle blev henlagt på våbenhusets loft ved restaureringen 1965.

[39] LA. Bispearkivet. 1758-59. Hist. efterretn. til HofmFund.

[40] 1867 var der svamp i kirkeejerens stol, hvorfor nyt, panel indsattes, hvor det behøvedes, jfr. note 12.

[41] Meddelelse fra Troels Krohn 1980.

[42] Som tætningsmateriale ved bælgen er anvendt makulatur, der viser, at tætningsarbejdet er udført af Daniel Köhnes værksted (eller af A. H. Busch, der overtog firmaet 1878). Den yngste synlige datoangivelse på makulaturen er december 1876, hvilket sammenholdt med en oplysning om, at orglet anskaffedes kort efter Bechs tiltrædelse (note 43), tyder

på, at anskaffelsen er sket 1876 eller 1877, og at Köhne i forbindelse med flytningen har foretaget en istandsættelse.

43 Axel Beck: Vilhelm og Nina Beck, bd. II, 1922, s. 77 f. Samt note 6.

44 Mads Kjersgaard: Renaissanceorglet i Sønderborg Slotskapel. Hillerød 1976.

45 Sten L. Carlsson: Sveriges kyrkorglar, Lund 1973, s. 193.

46 Ole Olesen: Et gammelt dansk orgel i Skåne, i Dansk Orgelaarbog 1981-82.

47 Nævnt i indb. 1902.

48 RA. Rgsk. ældre end 1559. Fortegnelse over indkrævede klokker.

49 Jfr. DK. Frborg. s. 788 med fig. 25. Desuden klokker til kirker spredt over Sjælland samt på Lolland og Falster, jfr. sagregistrenes artikler: klokkestøbere.

50 Indskriften gengivet fra indb. 1902 og fotografi suppl. efter note 36. Ifølge DaAtlas (VI, 247) lød den: »1770. Soli Deo Gloria. La Paix fait naitre l'abondance Clemen, Kirstine, Mette Fogh.«. Desuden omtales en anden klokke uden indskrift.

51 Jfr. note 20 og NM2. Håndskriftsaml. Indb. vedr. Sjælland til Thurah og Hofman 1755 og 1773. I—II.

52 Klokkestøber Troschell døde 1783, hvorfor der næppe er tale om endnu en omstøbning 1790.

53 Præsteindb. 1758, jfr. note 39, har Thamissen.

54 NM2. Håndskriftsaml. J. H. Larsen: Bidrag til topografisk beskrivelse 1848.

55 Claus Ulfeldt døde 1566 og er begravet i Ulbølle kirke (Svendborg amt), hvor hans og hans anden hustru, Margrete Hvides gravsten findes. Jfr. Jensen: Gravsten II, 38 og nr. 579. Sml. i øvrigt J. B. Løffler: Flere Gravstene over samme Person, i ÅrbOldkHist. 1888, s. 87 f.

56 Om stenens heraldiske oplysninger, se Knud Prange: Adelsmanden med de to gravsten, i Heraldisk Tidsskrift, bd. 5, nr. 48, 1983, s. 358-64.

57 Jensen: Gravsten I, 210f. og II, nr. 311. DK. s. 445 og DK. Kbh. Amt s. 2040 med fig. 639, 659.

58 Jfr. note 61 og note 36.

59 Jensen: Gravsten II, 68 f. og nr. 646.

60 Jensen: Gravsten II, 68 f. og nr. 640, 639 med tavle 89 og 634 med tavle 88.

61 LA. Ørslev-Solbjerg sognekaldsarkiv. B. 1627-1869. Sognepræstens korrespondancesager m.m.

62 Sml. Tølløse s. 241, fig. 22.

Fig. 25. Indvielseskors. Kalkmaleri fra o. 1500-25 i nordkapellet (s. 1055). HJ fot. 1984. - *Consecratory cross. Wall-painting in the north chapel c. 1500-25.*